

Az autók egy ideig a belvárosi utcákban bolyongtak, azután először határozottan nyugatnak, majd délnek vették az irányt. Ha nem is tudta pontosan, Kádár azért sejtette, hogy merre járnak: azt követően, hogy kiverekedték magukat a belső kerületekből, nagy kerüléssel megérkeztek Kőbányára, ahonnét viszont már egyértelműen délre tartottak. Sötétbe burkolózott gyártelepek és raktárak mellett suhantak el, az Üllői utat pedig a Határ útnál vágták át. Azon robbogtak tovább, és ahogy annak végénél rákanyarodtak a Soroksári útra, Kádár előtt egyre nyilvánvalóbbá vált az úti cél.

Benedek Szabolcs 79

KÁDÁR HÉT NAPJA¹

(regényrészlet)

Menetközben senkivel nem találkoztak. Se nemzetőrökkel, se civilekkel, se emberrel, se gépjárművel. Az utak és a terek néptelenek voltak, a város nyugalmat árasztott magából. Ha egy nyugati újságíró most érkezett volna Budapestre, és ezeket az utcákat járta volna be ezekben az éjjeli órákban, csodálkozott és egyúttal bosszankodott volna, amiért olyan helyre küldték főnökei, ahol minden jel szerint nem történik semmi. A forradalomnak ebben az első novemberi éjszakában híre-hamva se volt. Időnként kutyák csaholtak az elrobogó autók után a gyártelepek kerítése mögül, olyan erősen, hogy azt a Pobeda motorjának hangja mellett is lehetett hallani, egyébként minden azt a képet mutatta, mintha az elmúlt két hét eseményei nem is történtek volna meg. Ugyanakkor az is igaz – állapította meg az ablakból kifelé nézve Kádár –, hogy bár egy laikusnak talán úgy tűnt volna, mintha a sofőr nem ismerné pontosan Budapestet, ezért kering össze-vissza, és tesz időnként meglepő kanyarokat, valójában pont az ellenkezőjéről volt szó. Kádár magában elismeréssel adózott a szovjet hírszerzésnek, amely a folyamatosan változó körülmények között is naprakészen tudta, hogy hol tartózkodnak a fegyveres csoportok, merre vannak a felkelés gócpontjai, és miként lehet őket a legbiztosabban elkerülni. Az is világos volt, hogy nem először teszik meg ezt az utat.

Mármint azt, amelyik Tököl felé vezet.

Az elmúlt napokban innét indultak azok a repülőgépek, amelyek a Magyar Dolgozók Pártjának prominenseit a Szovjetunióba menekítették. Először a vezetés tagjait, a legismertebb arcokat, mindjárt a felkelés kitörését követően. Utána azok kerültek sorra, akik talán nem voltak annyira ismertek a közvélemény széles köre előtt, ám elég volt egyetlen személy – egy szomszéd, vagy mondjuk egy boltos, akihez addig jártak – feljelentése ahhoz, hogy máris fegyveresek menjenek értük. A Parlamentben és a pártközpontban

szájról szájra terjedt a hír, hogy melyik elvtársat hurcolták el rózsadombi vagy belvárosi otthonából. Egyszer csak géppisztolyosok csöngettek be hozzá, közölték vele, hogy a forradalom nevében letartóztatják, majd vitték is a ki tudja, honnét rekvirált dzsipeken és teherautókon a felkelők mellé

80 átállt rendőri egységek fogdáiba, vagy egyszerűen egy lelakatolt krumplispincébe, ahol napokon át fogva tartották. És még örülhetek, hogy megúszták ennyivel, és nem jártak úgy, mint azok, akiket az utcán fölismerni véltek, rájuk mutattak, hogy az ott egy államvédelmis, és máris tömeg gyűlt köréje, majd hiába próbált tiltakozni a szerencsétlen, hogy ő csak egyszerű fogalmazó volt a Belügyminisztériumban, fölhúzták a legközelebbi lámpavasra.

Amikor a felkelők nem várt elszántságát és az események hirtelen fordulatait látva a szovjet csapatok kivonultak Budapestről, Kádárt is megkeverte bizalmasan valaki, hogy nem akar-e élni a szovjetek által minden pártvezető számára fölkínált lehetőséggel. Mindössze a tököli katonai reptérre kell valahogy eljutni, onnét sima az út. A légteret ugyanis magyar légierő hiányában teljes egészében a szovjetek ellenőrzik. Kádár a leghatározottabban visszautasította. Máriának meg se említette, annyira biztos volt a döntésében. Nem érezte veszélyben magát. Legalábbis egyelőre nem. Persze ha a felkelés radikalizálódik – mint ahogy általában a forradalmak szoktak –, és valóban bekövetkezik az a fordulat, amelytől ő személy szerint tartott, akkor egy idő után, még mielőtt visszatér a Horthy-rendszer, meg kell fontolni a távozást. De ez egyelőre nincs napirenden, az pedig, hogy elmenekül, azt a látszatot keltené, mintha ő is azokkal volna egy platformon, akik miatt kirobbant a felkelés, és akiknek valóban van okuk félniük. Ugyanakkor az is igaz, hogy az elmúlt napokban olyanok is elhagyták az országot, akik nem tartoztak korábban közvetlenül Rákosiék köreihez, és akiknek elvileg nem kellett tartaniuk a felelősségre vonástól. Ám a felkelők nem válogatnak. Jön egy hirtelen ötlet, egy sugallat, hogy itt és itt lakik ez és ez, akik nemcsak hogy a Magyar Dolgozók Pártjának a tagjai – ilyen alapon rengeteg embert el lehetne hurcolni –, hanem valamelyik pártirodában dolgoztak, és már indultak is a megadott címre a fegyveresek. Az ember nem akar félelemben és bizonytalanságban élni, úgyhogy Kádár megértette azokat az elvtársakat, akik amúgy mind ideológiailag, mind személyüket tekintve közel álltak hozzá, hogy inkább a biztonságot választották, még akkor is, ha olyanokkal kellett együtt ülniük a Moszkvába tartó gép fedélzetén, akikkel egyébként nem akartak egy követ fűjni.

Hiszen ők se tartózkodnak otthon. Bármelyik pillanatban eszébe juthat valamelyik felkelőparancsnoknak, hogy „hozzuk már be a Kádárt is és beszélgessünk kicsit el vele!” Talán már jártak is nála, keresték is a budai lakásban. Ahonnét egyébként – amennyiben megmarad Kádár miniszteri és

pártfőtitkári posztja – mindenképpen el kell költözni. Az nem megfelelő hely egy állami és pártvezetőnek.

A tököli katonai repteret a feléje vezető úttal egyetemben a szovjetek ellenőrizték. Errefelé már nem voltak felkelőcsoportok, legföljebb a Magyar Néphadsereg reguláris egységei tűntek föl időnként a reptér körül, nekik azonban a miniszterelnök határozottan megtiltotta, hogy fegyveres harcba keveredjenek. Így aztán a reptér olyan volt, akár egy darabka szovjet enklávé. A hangárok és a kisegítő egységek, valamint a kifutópályák mellett a Vörös Hadsereg páncélos járművei sorakoztak, és azt követően, hogy a két Pobeda a repülőtér betonjára gördült, Kádár és Münnich kizárólag orosz szavakat hallottak.

Kádár talán még soha nem érezte ennyire elveszettnek magát. Se Horthy, se Rákosi börtönében nem, ahol bár olykor egymaga ült a priccsen, tudta, hogy a szomszédos cellákban hozzá hasonló bebörtönzöttek vannak. Akkor is, amikor Budapestről megszökött, majd immáron a városon kívül, anélkül, hogy fölismerték vagy legalábbis sejtették volna, hogy az illegális kommunistamozgalomban dolgozik, betereték egy zömmel munkaszolgálatosokból álló, Németország felé tartó menetoszlopba, hiába voltak körülöttük magyar csendőrök és német katonák, Kádár hitte, hogy vész esetén számíthat a sorstársakra. Itt azonban csak Münnich volt, aki túl azon, hogy ki tudja, mennyire volt ezekbe a dolgokba beavatva, a reptér reflektorainak fényében tőle szokatlan módon maga is megszeppentnek tűnt. Egyébiránt mindenütt szovjet katonák és tisztek nyüzsögtek, és olyan sebesen beszéltek egymással, hogy Kádár még akár csak egy-egy szót se tudott elcsípni.

Amint az autók megálltak, a bent ülők elkezdték tuszkolni őket, hogy szálljanak azonnal kifelé. Kádár szó nélkül engedelmeskedett. Ekkor már engedték, hogy egymás mellé kerüljenek, úgyhogy igyekezett minél inkább Münnich mellett maradni, és a hirtelen kavardásban egyetlen pillanatra sem veszíteni őt szem elől. Érdekes módon itt nem volt köd, sőt ellenkezőleg: kristálytisztá, csillagokkal teli volt az ég. És közben csípős volt a hideg. Bár a kalendárium még csak november legelejét mutatta, talán ez volt az első igazi, már téliesen hideg éjszaka – legalábbis Kádár, aki lassan tíz napja nem mozdult ki Budapest akolmelegéből, így érezte.

Az őket idehozó tisztek föltehetően magasabb rangban voltak, mint amazok, akik fogadásukra előjöttek a reptéri épületekből, ugyanis utóbbiak tisztelegtek az előbbieknél, majd vigyázba vágva magukat hallgatták a rövid, pörgő és harsány tőmondatokat. Nagyon fülelniük kellett, hogy mindent megértsenek, óriási volt a hangzavar. A sofőrök nem állították le az autók motorjait, aminek zaja összekeveredett a repülőtér monoton, egyszerre több forrásából származó zúgásával.

Kádár félig Münnich háta mögül kihajolva figyelte az eseményeket. Öntudatlanul is menedéket keresett e nagydarab ember mögött. Fázott, és ezen már az se segített, hogy igyekezett minél szorosabbra összehúzni magát a ballonkabátot. Semmire nem ment vele. A kabát még az őszt idézte, 82 ez viszont már maga a megtestesült, sötét zimankó, amikor a csillagok is hideg, szikár és érzelmek nélküli fehér fénnel csillognak a térben és időben egyaránt végtelen és beláthatatlan éjszakai égbolton. Ha már a szavakat nem értette, Kádár megpróbált legalább az arcokból olvasni. Úgy tűnt, mintha az eddig a reptéren állomásozókat is meglepte volna az ő érkezésük. Az arcok és a tekintetek csodálkozást és értetlenséget tükröztek, amit persze szavakba nem lehetett önteni: a parancs az parancs, a feljebbvaló minden körülmények között feljebbvaló.

Föltehetően a korábbi kimenekítő akciónál máshogy zajlottak az események. Azért a mostani se érhetette a reptéren szolgálatot teljesítőket teljesen váratlanul: vagy ötven méterre tőlük légcsavarok dübörögtek, jelezvén, hogy a repülőgép, amelyhez tartottak, készen áll az indulásra. Ezekben – vonta le a következtetést magában Kádár, és „ezek” alatt azokat az alacsonyabb rangú tiszteteket értette, akik eddig vigyázállásban hallgatták az utasításokat, most azonban azok elhangzása után egyszeriben elkezdtek mozgolódni és tevékenykedni is – az kelthetett megütközést, hogy csak ketten jöttek: Münnich meg ő. Így, egy szál maguk. Se családtagok, se kofferek. A vak is láthatja még ebben a jégbe boruló, sötét éjszakában is, hogy ez nem a szokványos menet. A követségről idetelefonálnak azzal az utasítással, hogy azonnal készítsenek elő az indulásra egy gépet, majd nemsokára érkezik két civil, akiket ráadásul külön autóban hoznak, és abban az egy szál pendelyben, amiben vannak, fölteszik őket a sürgősen előállított repülőre.

Igen, ez nem a szokványos ügyrend. Senki számára nem az. A repülőter személynete nem tudhatja, hogy ez a két zavart és ijedt tekintetű férfi a minisztertanács, a magyar kormány tagjai, akiket – és Kádárban most egyszeriben minden addiginál nyilvánvalóbban fogalmazódott meg a gondolat – ezekben a percekben készülnek a Szovjetunióba hurcolni. Ha úgy tetszik: elrabolni. Hiszen az eddigi elvtársak önként mentek. Ha nem is önszántukból, elvégre a körülmények kényszerítették őket erre, de saját elhatározásukból választották az utazást. (Jó, Rákosi talán nem, neki a nyáron, miután minden funkciójából fölmentették, a leghatározottabban megüzenték Moszkvából, hogy jobb lesz, ha lelép, és egy ideig nem kelti a feszültséget Magyarországon.) Bárhogy is nézzük, ez emberrablás. Ráadásul két állami vezető elhurcolása egy idegen nagyhatalom által. Diplomáciai botrány. Casus belli lehet sok mindenre.

Már ha kiderül egyáltalán.

A kérdés továbbra is az – pillantott Kádár a mellette nagyokat szuszogó Münnichre, miközben tuszkolták őket a reptér betonján a várakozó

repülőgép felé –, hogy a belügyminiszter elvtárs tudott-e erről az egésről, amikor sürgősséggel áthívta a minisztériumába. Ebben a pillanatban Kádár hajlott arra a válaszra, hogy nem. Arról talán tudott, hogy Andropov beszélni akar velük. Az a telefonhívás nem érthette váratlanul. Ám hogy az úti cél nem a Bajza utca, hanem a tököli katonai repülőtér lesz, arról meg- lehet, még magának a nagykövetnek sem volt információja. Aki talán azóta is várja őket az irodájában. Az akciót a KGB itt állomásozó emberei hajthatták végre.

Talán egyszer – gondolta Kádár – lesz mód ezt alaposabban megtudakolni és utánajárni.

De hogy mikor, az egyelőre beláthatatlan távolságokban volt.

– Elvisznek bennünket – szólalt meg hirtelen az eddig szokásával ellentétben hallgatag Münnich. – A Szovjetunióba.

Nem úgy mondta ezt, mintha éppen újságolná. Azzal föltehetően tisztában volt, hogy erre időközben Kádár is rájött. Úgy mondta, mintha panasznál.

– A Szovjetunióba – ismételte rezignáltan Kádár. Valahogy úgy, ahogyan annak idején, nem is olyan sok évvel ezelőtt a Rákosi listáján szereplők is tudomásul vették az ellenük fölhozott vádakát. – Csak az a baj, hogy ebben a pillanatban semmi nincs nálam. Éppen csak az, ami ebben a pillanatban rajtam van. Még váltóatyám sincs, amit cserélhetnek.

– Az elvtársak tisztában vannak ezzel, János – mondta Münnich. – Nincsenek kétségeim afelől, hogy ki fognak segíteni.

– És hát – folytatta Kádár – ráadásul csak ez az egyre rosszabb állapotban lévő ballonkabát van rajtam, egyébként meg a nyakunkon a nagy, orosz tél.

Az utolsó mondatot már nem biztos, hogy Münnich hallotta, mert Kádár szavait elnyomta a légcsavar és a repülőgép motorjának dübörgése.

A gép ajtaja nyitva volt. Egyenesen rájuk várt. A szovjetek intettek, hogy igyekezzenek. Kádár még egyszer vissza akart nézni az édes anyaföldre, de erre már nem volt lehetőség. Belökték a gép olajszagú belsejébe. Néhány pillanattal később beszíjazva ültek az ülésekben és a repülő döcögve-billegve úton volt az éppen hogy megvilágított kifutópálya felé.

¹ A regény az Ünnepi Könyvhétre jelenik meg a Helikon Kiadó gondozásában.

